

DE EVIGE GRÆSMARKER

Holistisk afgræsning øger græsudbytter
og kan forbedre arrondering

FORORD

En græsmark, der i princippet ligger evigt hen og aldrig pløjes op, kan med den rigtige afgræsningsmetode producere mere og mere foder. Denne folder handler om afgræsningskonceptet 'Holistisk afgræsning' – en metode, der rummer potentiale for at øge græsudbyttet, reducere udledningen af klimagasser, optimere næringstofforsyningen, mindske parasitbelastning, forbedre jordstrukturen og arronderingen, samt øge biodiversiteten.

NATURENS AFGRÆSNINGSFORM

Når vilde hjorder af kvæg og andre græssende dyr migrerer over savanner og sletter, går det stærkt med at æde og komme videre. Dyrene går efter toppen af græsset og tramper derefter videre til næste plante. På den måde har græs og afgræssere i millioner af år udgjort hinandens forudsætninger og understøttet hinandens vækstbetingelser. I Sydafrika har mikrobiologen Allan Savory udviklet konceptet 'Holistisk afgræsning', med det formål at genskabe græsvækst og biodiversitet i tørkeramte områder, ved at kopiere naturens måde at praktisere afgræsning på. Ved at samle enorme flokke af kreaturer og drive dem rundt på store landområder efter planlagte skemaer, bliver græsset ikke overspist, og kreaturerne efterladenskaber bidrager til naturens nedbrydning af dødt græs. Sidst, men ikke mindst, optages kuldioxid i jorden.

FUNGERER OGSÅ PÅ DEN NORDLIGE HALVKUGLE

Selvom holistisk afgræsning er udviklet under sydlige himmelstrøg, har det i de senere år også vundet udbredelse i blandt andet USA, hvor kvægbrugere har adapteret konceptet og tilpasset det klimaforholdene der. Herhjemme har en håndfuld økologiske kvægbrugere også taget det til sig og blandt andet medvirket i udviklingsprojektet 'Holistisk afgræsning' i Økologisk Landsforening, støttet af promilleafgiftsfonden, som denne folder er et produkt af.

Her kan du læse mere om de danske erfaringer og få mere konkret viden om og inspiration til, hvordan disse principper kan indføres på din bedrift.

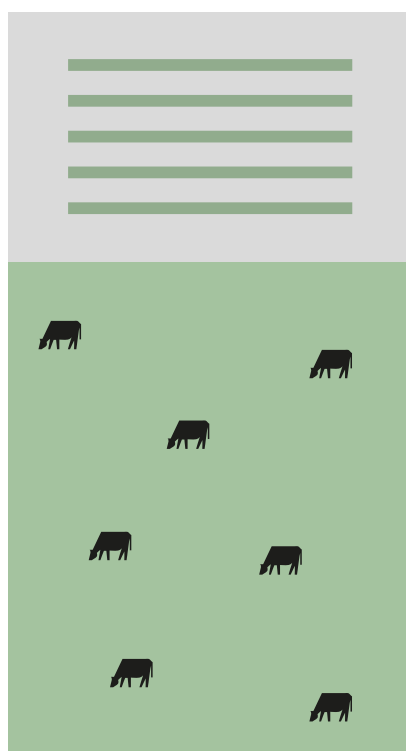
TRADITIONEL GRÆSMARKSSTYRING

I Danmark har vi traditionelt haft tre typer af græsmarksstyring. Reguleret storfold, skiftefolde og stribeafgræsning. Reguleret storfold, med foldskifte efter første slæt, har været den altdominerende model. Dyrene går på de samme arealer gennem længere tid og holder græsset nede i syv-otte centimeters højde. De æder hele tiden de nye skud, hvilket betyder, at græssets fotosyntese ikke fungerer optimalt, da det korte græs og kløver ikke dækker jorden godt nok til at det tilgængelige sollys kan udnyttes fuldt ud. I stedet tærer græsset via rødderne på ressourcerne i jorden.

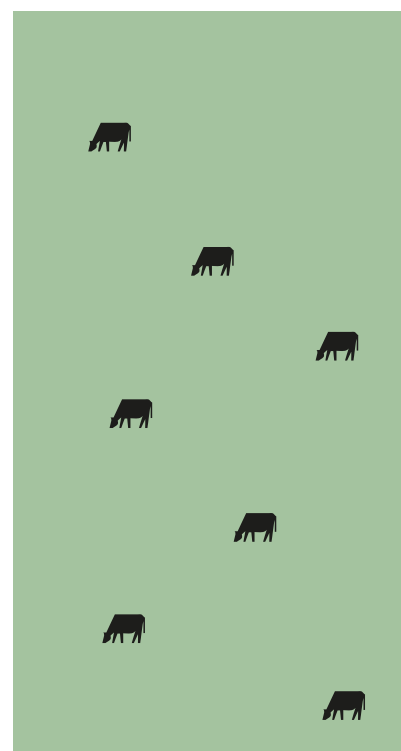
1. MAJ - 15. JUNI

15. JUNI - 1. AUGUST

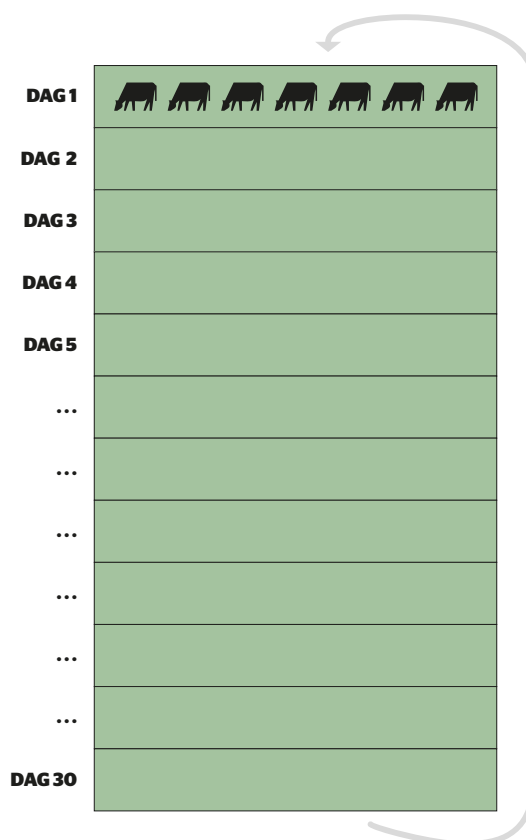

1. AUGUST - 1. NOVEMBER

HOLISTISK AFGRÆSNING

Ved holistisk afgræsning arbejdes der med mange folde og hyppige foldskift (1-4 gange pr. dag) og så en hvileperiode til græsset i den enkelte fold på 20-60 dage, inden dyrene kommer igen. Mens dyrene er på arealet, er det med høj tæthed (op til 100 dyr/ha). Metoden betyder, at dyrene æder 60 procent af græsset, tramper 30 procent ned og lader 10 procent stå uberørt. Den store dyretæthed gør, at dyrene tramper græs ned og blander det godt op med den gødning, de afsætter. Græsset bliver højt og udvikler større bladmasse og dybere rodnet. Det er imellem 25-40 cm højt, når dyrene lukkes ind. Når dyrene forlader marken igen, er græsset over 10 cm højt. Marken pløjes ikke om, men ligger i princippet som evig græsmark. Der skal ikke hegnes så mange hektar, men til gengæld skal arealerne inddeles noget mere – fx med polywire og plasticpæle, springgates, der åbner automatisk, el. tumble wheels, som gør det let at flytte tråden.

FORDELE FOR GRÆSSET

Græssets fotosyntese virker først optimalt, når planten har tre blade. Under traditionel afgræsning bliver græsset holdt nede i 7-8 centimeters højde. Fotosyntesen hos græsset kommer ikke op i gear, og græsset tærer i stedet på jordens ressourcer/kulstof. Ved holistisk afgræsning, græsses der intensivt med mange dyr over kort tid og efterfølgende lang hvileperiode uden dyr. For græsset betyder det følgende:

- Dyrene tager i princippet kun ét bid overalt på marken og efterlader græsset højt, og græssets fotosyntese kører derfor i højeste gear i 20-60 dage, fra dyrene forlader marken, til de kommer igen.
- Græsset bliver højere og sætter længere rødder.
- Det større rodnet samt de 30 procent af græsset, som dyrene tramper ned sammen med gødning, tilfører kulstof og øger humusindholdet i jorden.
- Jorden bliver bedre til at holde på vand og samtidig bedre til at absorbere vand.
- Græsudbyttet øges over tid.
- Markens biodiversitet øges med flere plantearter, mens andre - som tidsler og skræpper - reduceres, fordi de får konkurrence fra græsserne, der ikke konstant holdes nede af kvæget.

FORDELE FOR KOEN

Ved holistisk afgræsning er der altid et godt bid, og kreaturer skal ikke gå og lede efter det. De får hurtigt de foderenheder, de har brug for, så de kan komme hen og hvile sig. Dyrene topgræsser og æder derved

frøstanden og den modne del af græsset. Proteinindholdet er bedre i overensstemmelse med kvægets behov og har en bedre struktur, som giver en mere optimal fordøjelse. Fordøjeligheden af græsset er ikke så høj som i kort græs, men dog høj fordi dyrene lader det nederste og mest ligninholdige af stængelen stå tilbage. Vommen fungerer bedre, og gødningen bliver mere fast. Derudover:

- Markens lange hviletid uden dyr betyder, at parasitter som fx lungeorm har svært ved at overleve. Ydermere græsser kreaturerne ikke så langt i bund, hvor parasitterne typisk befinder sig. Gødningen er omsat, inden dyrene kommer tilbage, og man ser ikke tuer af græs, som kreaturerne undgår, fordi de er gødningsbelastede.
- Dyrene sorterer ikke hårdt mellem græs og andre planter, men slår så at sige bare "skærebordet til" og æder det meste på deres vej.
- Græsudbyttet har i de danske afprøvninger været fuldt på højde med tidligere. På sigt forventes det, at udbytterne stiger efterhånden som jordens frugtbarhed forbedres.

FORDELE FOR JORDEN

Mikroklimaet i jorden skal ikke lægges om hvert andet eller tredje år og forstyrres ikke af ploven, men får i stedet lov at udvikle et stabilt miljø.

For græsset betyder den "evige græsmark", som vedligeholdes af "migrerende kvæg", at:

- Jordens evne til at absorbere og holde på vand øges.

- Jorden aldrig er direkte eksponeret for sol, vand og vind.
- Jorden aldrig trykkes af tung trafik.
- Jorden bliver porøs og let gennemtrængelig for planterødder – også i dybden.
- Der bindes kulstof i jorden, hvilket øger frugtbarheden og samtidig er en klimagevinst.
- Humusindholdet, som generelt har været stærkt faldende i dansk landbrug, forhøjes.

FORDELE FOR BONDEN

For kvægbrugeren er der herudover to klare fordele ved holistisk afgræsning:

- Med en knap arrondering, er det en fordel at have faste afgræsningsmarker rundt om gården. Marker som ikke skal pløjes om, men blot år efter år levere foder i afgræsningsperioden. Det betyder, at afgræsningsarealer ikke skal flyttes rundt i sædskiftet, og afgræsningen kan optimeres, selv ved et begrænset areal rundt om gården som dyrene kan komme på.
- Som kødproducent, hvor man normalt ikke er i daglig nærkontakt med dyrene, giver den holistiske afgræsningsform roligere dyr. Man kommer ofte for at flytte hegnet, og dyrene forbinder det med noget positivt, fordi de får nyt græs hver gang. De bliver roligere at arbejde med.

BØVL OG HJÆLP

Holistisk afgræsning kræver, at man planlægger sin afgræsningsæson nøje, til gengæld er det de sam-

me marker år efter år. Økologisk Landsforening har lavet et regneark, man kan anvende til at planlægge holistisk afgræsning og efterfølgende følge op. Regnearket suppleres af et skema, som løbende ajourføres. Man skal også være indstillet på at bruge den nødvendige tid til at flytte hegnet og vand. Men der findes flere simple, tekniske løsninger, som letter de opgaver. Der skal naturligvis bruges en del hegnet til systemet, men til gengæld er det et mindre antal hektar, der skal hegnes. Vi anbefaler, at man laver omkring 10 folde med fast hegnet og underopdeler hver fold med let/flytbart hegnet i mindre folde, som reguleres i størrelse og antal alt efter græsvæksten.

DANSKE ERFARINGER

Michael Kjerkegaards herrefordkvæg går ude året rundt. Han praktiserer holistisk afgræsning med får samt kødkvæg med kalve. Efter amerikansk forbillede laver han "stockpiling" af foder. I stedet for at ensilere de sidste to slæt, lader han græsset stå på roden og sribegræsser det herefter fra december måned, når græsvæksten er gået i stå. Dyrene har ingen stald, men adgang til bevoksning, hvor han strøer et leje med frisk halm efter behov. Ud over græsset lever dyrene af hø. Hver anden eller tredje dag får dyrene adgang til en stribe græs, hvor der står tre-fire rundballer hø.

På Søgaard Andelsbrug har Marie Pedersen og Ole Nielsen gjort sig deres første erfaringer med at lade førstekalvskøerne prøve holistisk afgræsning hele sidste sommer. Mælkeydelsen var uforandret, og marken viste sig mere tørkeresistent end marken ved siden af. På Søgaard oplevede man en græsmark, der først på sæsonen var svag og åben i bunden, men som var helt lukket til, da afgræsningsperioden sluttede. Udbyttet på afgræsningsmarken blev målt til over 5.000 FE/ha og var højere end udbyttet på nærliggende mark, som ellers blev vandet.

I/S Økokalv ved Aarhus har praktiseret holistisk afgræsning ved Egå Engsø med jerseykøer som ammetanter for krydsningskalve. Det har givet markant roligere dyr og har betydet, at parasitten lungeorm, som før var et problem på areaerne, helt er elimineret. Kalvene har med mælk og græs som eneste foder haft en tilvækst på over ét kilo om dagen i græsningssæsonen.

Økologisk Landsforening etablerer staldskole med de landmænd herhjemme, der praktiserer holistisk afgræsning. Senere på året venter en studietur til USA.

*Er du interesseret i at være med i staldskole eller på studietur?
- Kontakt Carsten Markussen, tlf. 30 62 72 15, cma@okologi.dk.*